

PROGRAM REGIONALNY
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

FUNDUSZE EUROPEJSKIE – DLA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO

ŚCIEŻKA EDUKACYJNA PTAKI ZBIORNIKA SIEMIANÓWKA

GMINA
NAREWKA

Wydawca Urząd Gminy Narewka

ul. Białowieska 1, 17-220 Narewka
tel. 85 682-98-80 fax.: 85 682-98 85
e-mail: gmina@narewka.pl
www.narewka.pl

Wydano w ramach projektu „Promocja Turystyki Na Terenie Południowego Podlasia – Zielonej Krajinie Dobrych Wiatrów” współfinansowany w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013.

Koncepcja, tekst i przebieg trasy ścieżki edukacyjnej:

Polskie Towarzystwo Ochrony Ptaków

autorzy tekstu:
Dominika Musiał i Sławomir Niedźwiecki
ul. Ciepła 17, 15-471 Białystok
tel./fax.: 85 664-22-55
sekretariat@ptop.org.pl
www.ptop.org.pl
Projekt, skład i druk:

Alter Studio

ul. E. Orzeszkowej 32 lok 517, 15-084 Białystok
tel./fax 85 732-01-88
www.alterstudio.com.pl

Zdjęcie na okładce:

Czapla biała fot. www.cezarypioro.pl

Szanowni Państwo

Gmina Narewka może poszczycić się tym, że w jej granicach znajduje się wiele terenów cennych przyrodniczo. Wśród nich, mimo wielu kontrowersji związanych z jego powstaniem, jest Zbiornik Siemianówka, na którego terenie można zetknąć się z unikatowym w skali kraju i Europy światem awifauny. Dziś miejsce to jest niemalże obowiązkowym przystankiem dla licznych miłośników ornitologii z całej Europy, przemieszczających się między Bagnami Biebrzańskimi a Puszczą Białowieską. W celu przybliżenia Państwu wartości przyrodniczych tego terenu, Gmina Narewka przy współpracy z Polskim Towarzystwem Ochrony Ptaków przygotowała ścieżkę edukacyjną wraz z przewodnikiem po niej i otaczającym terenie. Spacer ścieżką przebiegającą przez urozmaicony, wyróżniający się szczególnymi walorami przyrodniczymi krajobraz, z pewnością pozwoli dokonać ciekawych, nie tylko ornitologicznych, obserwacji. Po trasie można poruszać się pod opieką przewodnika lub indywidualnie, korzystając z informacji zamieszczonych na ustawionych wzdłuż niej tablicach. To również doskonałe miejsce do organizacji zajęć dla dzieci i młodzieży szkolnej. Nie da się przecież przecenić roli lekcji terenowych w procesie edukacji przyrodniczej, bo żadne muzeum, sala dydaktyczna ani film nie zastąpi czasu spędzonego na łonie natury. Zachęcamy wszystkich do zapoznania się z fascynującym światem ptaków Zbiornika Siemianówka.

Zapraszamy i dziękujemy

Wójt Gminy Narewka Mikołaj Pawlicz
Sławomir Niedźwiecki Polskie Towarzystwo Ochrony Ptaków

PRZEBIEG ŚCIEŻKI EDUKACYJNEJ - PTAKI ZBIORNIKA SIEMIANÓWKA

fot. Tomasz Kulakowski

Wstęp

Teren, na którym obecnie znajduje się Zbiornik Siemianówka wraz z pozostałą częścią Doliny Górnej Narwi został uznany w połowie lat osiemdziesiątych za jedną z najważniejszych ostoi ptaków wodno-błotnych w Polsce. Jednak już po oddaniu do eksploatacji, obszar zbiornika pominięto w publikacji „Ostoje Ptaków w Polsce”, a pozostała część doliny (od zapory wodnej w Bondarach do Suraza) zyskała miano Ostoi Ptaków o Randze Europejskiej.

Zbiornik Siemianówka wraz z terenami przyległymi położony jest w Dolinie Górnej Narwi, która znajduje się w środkowo-wschodniej części województwa podlaskiego. Przy maksymalnym poziomie spiętrzenia 145,00 m n. p. m. zbiornik mieści 79,5 mln m³ wody zgromadzonych na powierzchni 32,5 km². Długość zalewu wynosi 11 km, szerokość od 0,8 km w rejonie zapory do 4,5 km w jego części środkowej, a średnia głębokość 3,5 m. Pojemność użyteczna zbiornika równa jest 62 mln m³. Przy spiętrzeniu minimalnym - na poziomie korony progu stałego budowli upustowej równym 142,30 m n. p. m. – powierzchnia zalewu wynosi 11,7 km², pojemność zbiornika 17,5 mln m³, a średnia głębokość 1,5 m.

Cietrzew

fot. www.cezarypioro.pl

Tereny położone na północ i południowo-zachód od zbiornika charakteryzuje mozaikowy układ roślinności; obszary te są zagospodarowane jako użytki zielone (łąki, pastwiska), pola uprawne ok. 65% oraz różnej wielkości płaty lasu należące w głównej mierze do Lasów Państwowych. Do południowo-wschodniej części zbiornika przylegają bory, lasy łąkowe i olsy o naturalnym charakterze, które są częścią Puszczy Białowieskiej. Zbudowa wsi oraz towarzyszące jej zbiorowiska ruderalne stanowią minimalny odsetek powierzchni. Wschodnia część zbiornika przylega do granicy państwa z Białorusią, południowo-wschodnia do istniejącego obszaru Natura 2000 Puszcza Białowieska, zachodnia do obszaru Natura 2000 Dolina Górnej Narwi, a kilka kilometrów na północ kolejny obszar Natura 2000 – Niecka Gródecko-Michałowska.

Dubelt

fot. www.mateuszmatysiak.pl

Zbiornik Siemianówka a ptaki

Ptasia Atlantyda – ptasia Ziemia Obiecana

Powstanie zbiornika Siemianówka spowodowało ogromne zmiany w składzie i udziale różnych ptasich siedlisk w obrębie doliny Narwi na tym odcinku. To pociągnęło za sobą zmniejszenie liczebności lub zanik jednych gatunków, a pojawienie się lub wzrost liczebności innych, zarówno lęgowych, jak i zatrzymujących się tu jedynie w trakcie wędrówek.

Skurczenie powierzchni wilgotnych łąk spowodowało wycofanie się derkacza, oraz spadek liczebności siewek, szczególnie czajki, krwawodzioba i rycyka. Zalanie zbiorowisk mszysto-turzycowych miało zgubny wpływ na lęgowe populacje dubelta i wodniczki. Wycofał się również preferujący suchsze siedliska cietrzew, którego liczebność wynosiła przedtem około 90 par.

Pojawienie się ogromnego zbiornika o charakterze zbliżonym do naturalnego płytkiego jeziora zachęciło za to do gniazdowania, nieobecne tu wcześniej, kaczki (czernicę, krakwę), łabędzie, łyski, rybitwy (białoczelną, białoskrzydłą, białowąsą), perkozy (dwuczubego, rdzawoszyjnego, perkozka), gęgawę. Inne gatunki, takie jak cyranka i rybitwa rzeczna, zwiększyły swoją liczebność.

Ptasia ostoja

Na obszarze zbiornika i w jego bezpośrednim sąsiedztwie stwierdzono występowanie ponad 280 gatunków ptaków, w tym za lęgowe lub prawdopodobnie lęgowe uznano prawie 180. Aż 18 gatunków lęgowych w niektórych latach przekraczało 1% populacji krajowej. Ponadto stwierdzono lęgi 26 gatunków wymienionych w Polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt, z których cztery – bielik, wodniczka, derkacz i biegus zmienny, są zagrożone w skali globalnej. W sumie w latach 2004–2009 stwierdzono bytowanie 70 gatunków z I załącznika Dyrektywy Ptasiej, w tym 45 gniazdujących.

Najbardziej charakterystyczną dla Siemianówki grupą ptaków jest ta związana z siedliskami wodno-błotnymi, a na ich liczebność i różnorodność gatunkową największy wpływ ma zmienny poziom wody w zbiorniku. Z tego względu nawet bardzo liczny w jednym roku gatunek, w następnym może być trudny do natknięcia nad Siemianówką. Niski stan wód sprzyja lęgom rybitw, siewczek i innych ptaków siewkowych. Średni ich poziom odpowiada przede wszystkim kaczkom (cyrance, krakwie, krzyżówce, płaskonosowi), a wysoki takim ptakom jak: gęgawa, łabędź niemy, łyska czy perkoz dwuczuby.

To, jakie ptaki mamy szansę zaobserwować zależy od poziomu wody, posiadanego sprzętu optycznego i umiejętności. Co więcej, kto kiedykolwiek próbował podglądać ptaki, dobrze wie, że większość z nich jest aktywna wczesnym rankiem, natomiast w upalne południe, czy w czasie ulewnego deszczu niewiele można zobaczyć. Bardzo ważna jest również pora roku, którą wybierzemy by odwiedzić zbiornik.

Głowienka

fot. www.cezarypioro.pl

Perkoz
dwuczuby

fot. www.cezarypioro.pl

Rybitwa rzeczna

fot. www.mateuszmatysiak.pl

Świstun

fot. www.cezarypioro.pl

Wiosna

przystanek na szlaku, cel wędrówki

Wczesną wiosną, w czasie roztopów, do zbiornika zaczyna sphywać woda z okolicznych pól, łąk i lasów. Jej poziom wzrasta i pomimo, że powierzchnię zbiornika pokrywa jeszcze lód, na obrzeżach tworzą się rozlewiska. W tym momencie ptasie życie na Siemianówce nabiera tempa. Zbiornik staje się miejscem odpoczynku i żerowania wielu gatunków, takich jak: świstun, gęś białoczelna, krzyżówka, cyraneczka, rożeniec. W miejscach wolnych od śniegu skupiają się duże stada skowronków, świergotków łąkowych i potrzosów. Kiedy pod wpływem wiatru i słońca lód topnieje, pojawiają się nurogęsi, perkozy dwuczuby, nury czarnoszyje. Wszędzie słychać głosy śmieszek szykujących się do lęgów na tutejszych wysepkach. Gdy przemija szczyt przelotów kaczek i gęsi, pojawiają się duże stada ptaków siewkowatych (ponad 30 gatunków), wśród których dominują bataliony, łączaki, biegusy zmienne i piskliwce. Wówczas, przy odrobinie szczęścia, mamy szansę wypatrzeć takie wiosenne rzadkości jak edredon, pelikan różowy, terekia, szablodziób, płatkonóg szydłodzioby, brodziec pławny, kamusznik, piaskowiec, biegus rdzawy i płaskodzioby, jerzyk alpejski czy jaskółka rudawa. W maju i czerwcu liczne wyspy, połączone błotem i kożuchy pływającej roślinności zajęte są przez rybitwy, które budują tu swoje gniazda. Zarośla, wilgotne i podtopione tereny obrzeży zbiornika są też miejscem występowania cennych przedstawicieli świata wróbla-

ków: wodniczki, wąsatki, podróżniczka, remiza i pliszki cytrynowej. Stwierdzono tu również takie rzadkie gatunki lęgowe jak: łabędź krzykliwy, bączek, biegus zmienny, mewa mała i czarnogłowa oraz kraska. W ciepłe majowe i czerwcowe noce

słychać głosy chruścili: zielonki, kropiatki, wodnika i derkacza.

początek przelotów

Kiedy zgiełk ptactwa lęgowego zbliża się ku końcowi, Siemianówka ponownie staje się miejscem koncentracji licznych stad ptaków siewkowatych, których przeloty są tu obserwowane przez ponad 4 miesiące. W tej letnio-jesiennej migracji dominują, oprócz spotykanych na wiosnę, nowe gatunki: kszyc, czajka, sieweczka obrożna, biegus małutki, kwokacz, brodziec śniady oraz wyjątkowo spotykane: sieweczka morską, czy płatkonóg płaskodzioby. Latem Siemianówka to miejsce koncentracji żerowiskowych takich gatunków jak bocian czarny i czapla biała, znacznie tu liczniejsza od swojej

Gadożer

fot. www.cezarypioro.pl

Bocian czarny

fot. www.cezarypioro.pl

kuzynki czapli siwej. W tym okresie widziano na tym terenie prawdziwe rzadkości: ślepowrona, kormorana małego, czaplę modronosą, czaplę purpurową, orlika grubodziobego, gadożera, błotniaka stepowego, dzierzbę czarnoczelną i zaroślówkę. Jest to dobry czas na obserwowanie żerującego nad zbiornikiem bielika, rybołowa, orlika krzykliwego, trzmielojada, kobuza, błotniaka stawowego i łąkowego. Oznaką kończącego się lata jest zapierający dech w piersiach widok tysięcy szpaków, jaskółek brzegówek i dymówek, makolągów oraz pliszek żółtych i siwych ciągnących na noclegowiska.

w drodze na zimowiska

W tym okresie Siemianówka jest ważnym noclegowiskiem dla setek żurawi. Ich codzienne wieczorne zloty i poranne wyloty są fascynującym spektaklem. Swój szczyt osiąga wtedy fala przelotów ptaków wróblowatych. W zaroślach, wśród rudzików, pierwiosnków i sikor obserwowano tak wyjątkowe gatunki jak

Batalion

fot. www.mateuszmatysiak.pl

modraczek, czeczotka tundrowa, świstunka żółtawa i złotawa. Z kolei na wodzie często zatrzymują się nury czarnoszyje i rdzawoszyje, uhle, markaczki, lodówki, szlachary i ogorzałki. Wytrwali obserwatorzy mają szansę wypatrzeć takie rzadkie gatunki jak: nur lodowiec, perkoz rogaty, bernikla rdzawoszyja, sokół wędrowny, drzemlik, kobczyk, orzeł przedni, biegus arktyczny, wydrzyk tęposterny i ostrosterny, mewa trójpalczasta, rybitwa popielata, bekasik, świergotek rdzawogardlisty, siwerniak i poświerka szponiasta. W ciche jesienne wieczory po zbiorniku niesie się głos króla naszych sów – puchacza.

Kszyk

fot. www.mateuszmatysiak.pl

Biegus arktyczny

fot. www.mateuszmatysiak.pl

fot. www.mateuszmatysiak.pl

Rzepołuch

Zima

lodowa pustynia?

Prawdziwa zima zaczyna się, gdy wody zbiornika zostają skute lodem. Wśród ptaków wodno-błotnych najbardziej wytrzymałe są kaczki krzyżówki, które gromadzą się na najmniejszych oparzeliskach. Płoszy je często bielik – nasz największy ptak drapieżny, widywany tu przez okrągły rok. Mimo, że skład gatunkowy ptaków wróblowych jest w tym okresie znacznie uboższy niż w innych porach roku, właśnie wtedy można tu spotkać przybyłe z dalekiej północy i wschodu rzepołuchy, czeczotki, śnieguły i górniczki.

Bielik

fot. www.mateuszmatysiak.pl

fot. www.cezarypioro.pl

Bielik

fot. www.mateuszmatysiak.pl

Czeczotka

NAJCIEKAWSZE MIEJSCA DO OBSERWOWANIA PTAKÓW

Bielaczek

fot. www.mateuszmatysiak.pl

Po ustaleniu terminu wyprawy nad Siemianówkę, warto zaplanować trasę wycieczki. Wybór odpowiedniego miejsca obserwacji zdecydowanie zwiększa nasze szanse na spotkanie ciekawych gatunków, a ten przewodnik ma za zadanie w tym pomóc.

Tama w Bondarach

Z tamy najłatwiej zaobserwować ptaki związane z otwartą wodą – latem perkozy, w okresie przelotów nury, wszystkie 3 gatunki trzczy (bielaczki, nurogęsi, szlachary) i inne morskie kaczki, którym rozległy zbiornik przypomina otwarte wody morskie. Tu także widziane były prawie wszystkie gatunki mew. Przy tamie znajduje się najgłębsza część zbiornika, która najpóźniej zamarza. Dzięki temu możemy tu obserwować ptaki aż do nastania silnych mrozów. Latem przy tamie w kępach trzciny grupują się pliszki, szpaki i jaskółki. Wieczorami można usłyszeć pohukiwania bąków i bączków.

Szlachar

fot. www.cezarypioro.pl

Łuka

Pod budowę zbiornika wykupiono i wywłaszczono 289 gospodarstw położonych w 8 wsiach. Pięć wsi: Rudnia, Garbary, Bołtryki, Łuka, Budy uległo całkowitej likwidacji. Dla potrzeb przesiedlonych wybudowano 2 osiedla mieszkaniowe - w Michałowie i Bondarach. Powstała też wieś – Nowa Łuka.

Z wysokiego brzegu, na którym ustawiono krzyż upamiętniający wysiedlenie mieszkańców Łuki, rozciąga się malowniczy widok na zbiornik.

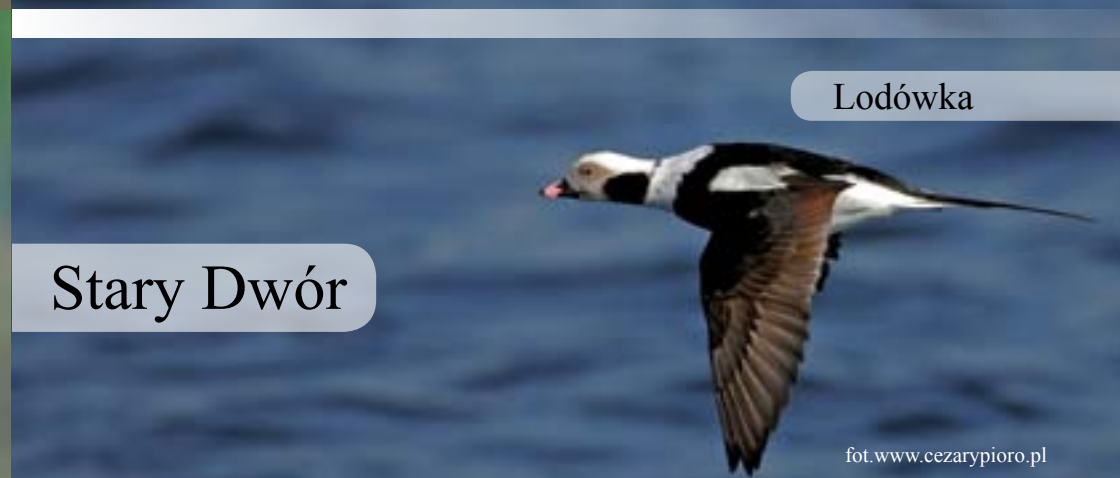
W 1987 roku nieżyjąca już Tamara Sołowiec zrealizowała film o budowie zalewu i wywłaszczeniu miejscowej ludności - "Czy słyszysz jak ziemia płacze". Ten niezwyklej dokument do dziś porusza serca ludzi, którzy tu mieszkali.

Kormoran

fot. www.cezarypioro.pl

Lodówka

fot. www.cezarypioro.pl

Stary Dwór

Z rzadka porośniętego sosnami, wysokiego brzegu roztacza się widok na otwarte wody zbiornika. Wytrwali obserwatorzy na tym terenie mogą zobaczyć takie gatunki jak nur lodowiec, perkoz rogaty, uhła, markaczka, lodówka czy wydrzyki, które są bardzo rzadko obserwowane poza wybrzeżem morskim.

Perkoz rogaty
szata godowa

szata spoczynkowa

fot. www.mateuszmatysiak.pl

fot. www.mateuszmatysiak.pl

Gągoł

fot. www.cezarypioro.pl

Ścieżka dydaktyczna Kruhlik- Maruszka

Długość biegnącej nad brzegiem zbiornika ścieżki ornitologicznej wynosi ok. 4,5 km. Przemierzając ją, w około 2-3 godziny mamy okazję poznać ptaki związane z różnymi środowiskami – otwartą wodą, pływaczami, trzciniowiskami, nadwodnymi zakrzaczeniami i zadrzewieniami.

Cierniówka

fol. www.mateuszmatysiak.pl

Trzcinniczek

fol. Weronika Pióro

Czernica

fol. www.cezarypioro.pl

Potrzos

www.mateuszmatysiak.pl

Przystanek 1

Kruhlik

Trasa ścieżki rozpoczyna się na końcu wsi przy wieży widokowej. Z punktu obserwacyjnego rozpościera się widok na otwarte wody zbiornika. To doskonałe miejsce do obserwacji nurów (rdzawoszyjego i czarnoszyjego), perkozów dwuczubych, kaczek nurkujących i traczy (czernicy, bielaczka, gągoła, nurogęsi) i kaczek właściwych (krzyżówki, krakwy).

Przystanek 2

Trzciniowisko i łożowisko

Ścieżka zbacza z drogi w zarośla porastające naturalnie ukształtowane brzegi zbiornika. Płynny porośnięte są szuwarem trzciniowym tworzącym doskonale siedlisko dla bąka oraz ptaków wróblowych – trzciniaka, trzcinniczka, rokitniczki, potrzosa i brzęczki. Z cienkich gałązek zwisają liczne, misternie uwite gniazda remizów. Ich charakterystyczny kształt sprawił, że w dawnych czasach były wykorzystywane jako obuwie dla dzieci. Wśród krzewów usłyszeć można przyjemny śpiew pokrzewek, a wieczorami – rozchodzący się kilometrami głos słowika szarego. Niewielkie wyniesienia porastają młode sosny, wśród których przez cały rok uwijają się sikory.

Wąsatka

fol. www.mateuszmatysiak.pl

Przystanek 3

Wodomistrzówka

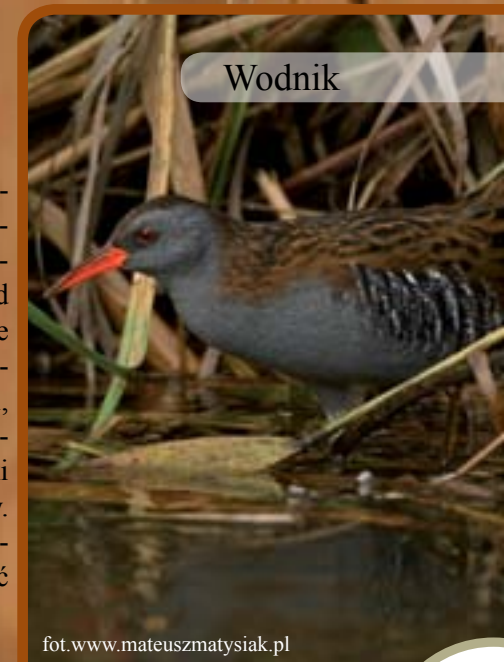
Kulczyk

www.mateuszmatysiak.pl

Przy budynku Wodomistrzówki można obserwować ptaki nie związane bezpośrednio z wodą. Są wśród nich, chętnie towarzyszące człowiekowi i zabudowaniom, szpaki i kopciuszki, kojarzone z terenami wiejskimi makolągwy i kulczyki oraz wszędobylskie sikory. Wiosną z pobliskich zadrzewień da się czasem słyszeć przepiękny śpiew wilgi.

Wodnik

fol. www.mateuszmatysiak.pl

Przystanek 4

Siemianówka – Wał

Od nasypu kolejowego dzielącego zbiornik na dwie części – głębszą zachodnią i płytszą wschodnią, biegnie wał oddzielający wody zalewu od gruntów wsi Siemianówka. Z korony wału rozciąga się piękny widok na zabudowania (w tym osiemnastowieczną cerkiew św. Jerzego) oraz płytszą część zbiornika. Można tu obserwować spacerujące po wale pliszki siwe i żółte oraz przesiadujące na przewodach lub uwijające się nad wodą jaskółki dymówki i oknówki. Nad samą wodą często przebywają piskliwce, a w pobliżu trzcin łąski i krzyżówki. Przy wale oraz na nasypie kolejowym pojawiają się stadka szczygłów, a zimą również czeczotek i rzepołuchów. Łuszczaki te żywią się nasionami chwastów porastających miedze, przydroża oraz nieużytki.

Pliszka żółta

fot. www.mateuszmatysiak.pl

Pliszka siwa

fot. www.mateuszmatysiak.pl

Piskliwiec

fot. www.cezarypioro.pl

Błotniak stawowy

fot. www.mateuszmatysiak.pl

Okolice wieży widokowej, w pobliżu nieistniejącej dziś osady Maruszka, stanowią dobre miejsce do obserwowania ptaków związanych z płytkimi wodami i szuwarami, szczególnie w latach, gdy utrzymywany jest niski poziom wód w zbiorniku. Jako pierwsze rzucają się w oczy czaple białe, które latem występują tu niezwykle licznie. Obok nich za-

uważyć można bez trudu czaple siwe. Ptakami, które głośno dają o sobie znać są mewy śmiejskie i oraz nieco większe od nich, mewy pospolite. Właśnie w tej części zbiornika dostrzec można,

Czapla siwa

fot. www.cezarypioro.pl

Właśnie w tej części zbiornika dostrzec można,

Przystanek 5

Maruszka – wieża widokowa

czasem mylone z mewami, rybitwy. Wśród nich występują tu należące do rodzaju *Chlidonias*: rybitwa czarna, rybitwa białowąsa, rybitwa białoskrzydła oraz należące do rodzaju *Sterna*: rybitwa rzeczna i rybitwa białoczarna. To również dobre miejsce do obserwowania drapieżników. Nad płacami trzcin krążą błotniaki

stawowe. Prawdziwy popłoch wśród ptactwa budzi jednak bielik. W tym miejscu kończy się ścieżka, warto jednak przedłużyć spacer z lornetką i udać się przez las w pobliże Babciej Góry, na kolejną wieżę widokową.

Rybitwa białoskrzydła

fot. www.mateuszmatysiak.pl

Żuraw

fot. www.mateuszmatysiak.pl

Pliszka Cytrynowa

Wspomniana wcześniej wieża obserwacyjna znajduje się nad samym brzegiem zbiornika. Jest to jednak bardzo „kapryśny” punkt – przy niskim stanie wód widać jedynie suche trzcinowiska, przy wyższym zaś, trafia się np. pliszka cytrynowa. Z biegnącego w kierunku wschodnim wału rozciąga się widok na łąki – dobre miejsce do obserwacji orlika krzykliwego, a wyjątkowo, również orlika grubodziobego.

fot. www.mateuszmatysiak.pl

Można tu także spotkać puchacza – największą europejską sowę o rozpiętości skrzydeł sięgającej 180 cm i masie dochodzącej do 4 kg. Mimo okazałych rozmiarów gatunek ten znacznie łatwiej jest usłyszeć niż zobaczyć. Głos godowy, charakterystyczne u-hu, niesie się na odległość 2-3 km.

Już samo usłyszenie puchacza jest niezapomnianym przeżyciem. W rejonie zbiornika gniazdują 2-3 pary, które przez cały rok przebywają w pobliżu terytorium lęgowego. Puchacz prowadzi nocny tryb życia, jednak czasem można dostrzec go o zmierzchu, gdy wyrusza na polowanie.

Łęczak

Równie charakterystycznym głosem wyróżnia się derkacz. Tak samo trudny do zobaczenia, przebywa bowiem wśród wysokich traw i bardzo niechętnie wzbija się do lotu.

fot. www.mateuszmatysiak.pl

Cisówka (Wyspy)

Gęgawa

fot. www.mateuszmatysiak.pl

Na południe od wsi Cisówka znajduje się bardzo ciekawy i bogaty w ptaki teren. Przy niskim stanie wód ze zbiornika wynurzają się porośnięte trawą, błotniste wysepki. Jest to prawdziwy raj dla wielu gatunków kaczek, lęgowych rzadkich gatunków rybitw: białoczelnej, białoskrzydłej i białowąsej, siewek: rycyków, sieweczek rzecznych i krwawodziobów. Okoliczne podtopione zakrzaczenia są miejscem lęgów: pliszek cytrynowych, remizów, pojedynczych par bączków. Miejsce to jest również bazą żerowiskową takich rzadko-

ści jak: bielik, orlik krzykliwy i grubodzioby, gadożer czy puchacz. Na płycznach żerują dziesiątki czapli białych, wśród których spotkać można pojedyncze czaple siwe. Poza okresem lęgowym, podczas wędrówek, zarówno jesienią jak i wczesną wiosną, jest to ważne miejsce odpoczynku i koncentracji wielu gatunków: gęsi, świergotków, pliszek, żurawi, kaczek i ptaków siewkowatych. Najlepiej obserwować to ptasie bogactwo z wału przy przepompowni bądź z okolic nasypu kolejowego.

Biegus malutki

fot. www.mateuszmatysiak.pl

Płatkonóg szydłodzioby

fot. www.mateuszmatysiak.pl

Stawy w Bachurach

Jest to kompleks niewielkich stawów o powierzchni ok. 50 ha, przylegających do północno-wschodniej części zbiornika Siemianówka, zasilany wodami rzeki Łuplanki. Wejście na stawy jest możliwe jedynie po uzyskaniu zgody właściciela. Same stawy są bardzo ciekawe, szczególnie jeśli chodzi o ptaki lęgowe. Na niewielkiej wysepce, na jednym ze stawów, od wielu lat znajduje się duża kolonia lęgowa mew śmieszek, wśród nich lęgi odbywają również rybitwy zwyczajne i pojedyncze pary mew pospolitych. Możemy tu także spotkać łabędzia krzykliwego.

Łyska

fot. www.mateuszmatysiak.pl

Łyska - pisklę

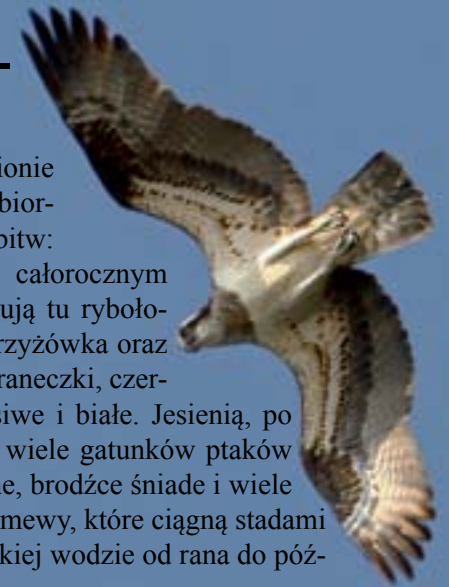

fot. www.mateuszmatysiak.pl

Ten wciąż rzadki i chroniony w Polsce gatunek, corocznie przystępuje tutaj do lęgów. Można tu również spotkać nieliczny w regionie gatunek perkoza – zausznika. Z pobliskiego zbiornika Siemianówka zalatuje kilka gatunków rybitw: czarna, białoskrzydła i białowasa. Częstym, całorocznym gościem na stawach są bieliki. Jesienią zalatują tu rybołowcy. Wśród kaczek dominują dwa gatunki – krzyżówka oraz bardzo liczna tu krakwa, ale występują też: cyraneczki, czernice, głowienki, a na żer zlatują się czaple siwe i białe. Jesienią, po spuszczeniu wody ze stawów, pojawia się tu wiele gatunków ptaków siewkowatych: czajki, kszuki, biegusy zmienne, brodźce śniade i wiele innych. W tym czasie najliczniejsze są jednak mewy, które ciągną stadami ze zbiornika Siemianówka by żerować na płytkiej wodzie od rana do późnego wieczora.

Rybołów

fot. www.mateuszmatysiak.pl

Łabędź krzykliwy

fot. www.mateuszmatysiak.pl

Obrączkowanie nad Siemianówką

Od 2002 roku Koło Naukowe Biologów Uniwersytetu w Białymstoku organizuje obóz ornitologiczny "Akcja Siemianówka" trwający od połowy lipca do końca października. Obóz co roku gromadzi niezwykłych ludzi, których łączy miłość do przyrody i zainteresowanie ptakami. Punkt zlokalizowany jest nad południowo-wschodnim brzegiem zbiornika Siemianówka, na wschód od miejscowości o tej samej nazwie, w miejscu wysiedlonej wsi Maruszka. Obrączkowanie odbywa się przy współpracy ze Stacją Ornitologiczną Muzeum i Instytutu Zoologii PAN w Gdańsku.

Obrączkowanie ptaków jest jedną z wielu metod ich badania. Polega ona na porównaniu miejsc i czasu od momentu założenia do odczytania obrączki.

fot. Aneta Skrzytko

ptaków należących do ponad 150 gatunków. Ptaki najczęściej wędrują wybrzeżami mórz, natomiast prowadzone tu badania wskazują, że migrujące na śródlądziu osobniki trafiają nad Siemianówkę w drodze na wybrzeże Bałtyku, lecąc na zachód oraz dość licznie zmierzają na południe wykorzystując doliny rzeczne jako „drogowskazy” i żerowiska.

fot. Dominika Musiał

Innymi wnioskami płynącymi z obserwacji jest wykorzystywanie okolic zbiornika przez ptaki jako miejsca uzupełniania zapasów, gdyż zatrzymują się one tu średnio dłużej niż na wybrzeżu, gdzie przelot jest bardziej intensywny.

fot. Grzegorz Grygoruk

Na podstawie wielu takich informacji, możliwe jest poznanie szczegółów biologii konkretnego gatunku: tras wędrówek, położenia zimowisk, przywiązania do miejsc gniazdowania, śmiertelności, systemu kojarzenia i innych. W celu złapania ptaków ustawiane zostają specjalnie sieci, które są regularnie kontrolowane. Następnie ptaki przynoszone są do obozu gdzie ornitolog posiadający licencję na znakowanie ptaków oznacza przyniesione osobniki i zakłada im obrączki.

Wszystkie dane zostają zapisane w specjalnych zeszytach i ptak jest na miejscu wypuszczany. Tą metodą do roku 2009 zaobrączkowano w tym miejscu ok. 53,5 tys.

Najliczniej obrączkowanymi gatunkami są rudzik i pierwiosnek. Bardzo licznie chwywane są sikory, pokrzewki, raniuszki, drozdy i rokitniczki. Ponadto obrączkowano ptaki należące do najrzadszych gatunków, takich jak błotniak stepowy, modraczek (trzęcie stwierdzenie dla Polski), dubelt, zaroślówka, świstunka żółtawa (pierwsze stwierdzenie dla regionu), świstunka żółtawa (pierwsze stwierdzenie dla regionu), czapla biała.

W pracach punktu bierze co roku udział ok. 70 osób z całej Polski i zagranicy. Obóz ma także dydaktyczny charakter, gdyż bywa odwiedzany przez grupy polskich i zagranicznych miłośników ptaków oraz dzieci z zielonej szkoły z Siemianówki. Wszyscy uczestnicy mają okazję zapoznać się z prowadzonymi badaniami, zasadami panującymi na punkcie obrączkowania oraz nauczyć się prawidłowo obchodzić z ptakami i je rozpoznawać. Nie trzeba dobrze znać się na ptakach, aby uczestniczyć w pracach „Akcji Siemianówka”. Wystarczy zgłosić się do Koła Naukowego Biologów i podać wybrany termin.

fot. Grzegorz Grygoruk

<http://biol-chem.uwb.edu.pl/knb/>

Na terenie gminy wytyczono kilka ścieżek edukacyjnych:

Kos

“Pod Dębami”

Ścieżka ma swój początek i koniec przy polu namiotowym we wsi Świnoroje. Można się nią poruszać pieszo i na rowerach. Trasa ma długość około 9 km, istnieje jednak możliwość jej skrócenia do 4,5 km. Ścieżka ukazuje zagadnienia związane z gospodarką leśną. Można tu spotkać najstarsze zachowane w Puszczy ślady działalności człowieka – kurhany. Ścieżka prezentuje fragment lasu zagospodarowanego, w tym drzewostany w wieku 100-150 lat oraz szkółkę leśną.

Jarząbek

“Masiewo - Zalew Siemianówka”

Orlik krzykliwy

fot. www.mateuszmatysiak.pl

Podróżniczek

fot. www.cezarypioro.pl

Ścieżka biegnie przez obszar bardzo zróżnicowany pod względem ukształtowania terenu, wilgotności i żyzności gleb. Dzięki temu można przyjrzeć się całej gamie siedlisk leśnych: od suchego i ubożego boru sosnowego, poprzez żyzny umiarkowanie wilgotny grąd, po bardzo wilgotny ols. Wiek drzewostanów położonych przy ścieżce również jest zróżnicowany. Zobaczyć tu można zarówno kilkusetletnie drzewostany naturalnego pochodzenia, jak i kilkudziesięcioletnie drzewostany sadzone i pielęgnowane przez człowieka. Trasa ścieżki rozpoczyna się na Polanie Masiewskiej, a kończy przy wieży obserwacyjnej nad Zalewem Siemianówka, przechodząc przez rezerwat Siemianówka. Trasa ma liczne odczepy umożliwiające dotarcie do interesujących miejsc położonych nieco na uboczu w stosunku do przebiegu ścieżki. Ścieżka jest udostępniona również jako szlak rowerowy.

Słonka

fot. www.mateuszmatysiak.pl

“Szlakiem puszczańskich mokradeł”

Słowik szary

fot. www.mateuszmatysiak.pl

Żuraw

fot. www.cezarypioro.pl

Ścieżka powstała w 2005 roku, rozpoczyna się w miejscowości Nowosady i prowadzi przez najciekawsze tereny Nadleśnictwa Browsk. Jej tematyka związana jest z gospodarką wodną. Długość ścieżki wynosi 12 km.

“Szlak Św. Eustachego”

Rudzik

fot. www.mateuszmatysiak.pl

Tworzy ją obiekt założony w 2003 roku, który Nadleśnictwo nazwało: Parkiem edukacji przyrodniczo - leśnej. Głównym celem jego utworzenia było udostępnienie dla edukacji i turystyki puszczańskich kompleksów z jednoczesną eliminacją zniszczeń w zbiorowiskach leśnych. W skład parku wchodzi: malownicze herbarium, unikalny słoneczny promierz, oryginalne barcie, stołówka dla zwierząt, celtycki krąg mocy, złoty szlak św. Eustachego z oryginalną kapliczką w starym dębie.

Dzięcioł biało-żółty

fot. www.mateuszmatysiak.pl

NIE TYLKO PTAKI

Zbiornik Siemianówka od południowego-wschodu zbiornik sięga Puszczy Białowieskiej, od północy przylega do Puszczy Knyszyńskiej. Jego płytki i okresowy charakter, obecność strefy szuwarów i lasów bagiennych, sprawiają, że teren ten jest ważnym korytarzem ekologicznym łączącym sąsiadujące ze zbiornikiem ostoje. Wyludnienie obszaru, przed powstaniem zbiornika oraz jego znaczna powierzchnia sprzyjają migracjom dużych ssaków: żubrów, łosi, jeleni, wilków oraz rysi. Przebywające w okolicach Babiej Góry duże stado żubrów najłatwiej spotkać zimą, gdy zwierzęta wychodzą na leśne dukty.

Łoś

fot. Krzysztof Krahel

Rykwisko, czyli okres godowy jeleni, rozpoczyna się w połowie września. Byki zaczynają wydawać donośne odgłosy tuż przed zachodem słońca, a kończą o świcie. Przez całą noc potężny, basowy ryk rozlega się echem po okolicy niosąc się na wiele kilometrów. To szczególny okres nie tylko dla jeleni, ale także dla miłośników przyrody, czas, który bardzo mocno zapada w pamięć.

Bóbr

fot. Krzysztof Krahel

Na terenie zbiornika i w jego okolicach stwierdzono także wydrę i bobra, oraz rzadkie gatunki płazów: ropuchę paskówkę, grzebiuszkę ziemną i kumaka nizinnego, dla których teren zbiornika stanowi regularne miejsce bytowania.

POLSKIE TOWARZYSTWO OCHRONY PTAKÓW

CO ZAGRAŻA PTAKOM?

fot. Grzegorz Grygoruk

Ostatnie kilkadziesiąt lat pokazało, jak silnie gospodarka ludzka wpływa na przekształcenie wielu typów środowisk. Postępująca degradacja naturalnych biotopów sprawia, że miejsc gdzie ptaki mogą zakładać gniazda, żerować, spokojnie wyprowadzić lęgi, wędrować i żyć jest coraz mniej.

JAK CHRONIMY PTAKI

Główny nacisk w działalności PTOPO kładziemy na ochronę terenów podmokłych – siedlisk wielu ginących gatunków ptaków. Podejmowane działania to m.in.:

wykup i dzierżawa gruntów w ważnych ostojach ptaków, ochrona terenów wodno-błotnych, propagowanie ekstensywnego rolnictwa, prowadzenie badań naukowych, edukacja ekologiczna, popularyzacja wiedzy o ptakach.

Jako pierwsza w kraju organizacja społeczna zaczęliśmy prowadzić zakup i dzierżawę ziemi w celu tworzenia ptasich ostoi. W 1990 roku zakupiliśmy 7 ha turzycowisk na Bagnie Ławki. Tak powstał pierwszy w Polsce społeczny rezerwat przyrody „Wodniczka”. Z czasem utworzyliśmy kolejne Ostoje Ptaków PTOPO, nad którymi sprawujemy opiekę. Najważniejsze i największe z naszych ostoi to: Bagienna

Dolina Narwi, Bagno Tykocin, Dolina Supraśli, Górna Narew, łącznie posiadamy ponad 1500 ha ziemi. Do chwili obecnej PTOPO zrealizowało kilkadziesiąt projektów, których głównym celem była ochrona szczególnie zagrożonych gatunków ptaków m.in.: żurawi, bocianów białych, bocianów czarnych, dubeltów, cietrzewi, guszców, rybitw, kraski.

DOŁĄCZ DO NAS

Polskie Towarzystwo Ochrony Ptaków (PTOP) założone w 1985 r. w Białowieży jest pozarządową organizacją zrzeszającą osoby zainteresowane obserwacją i ochroną ptaków. PTOPO współpracuje z krajowymi i międzynarodowymi organizacjami zajmującymi się ochroną ptaków. Nasze cele to:

- ochrona ptaków ze szczególnym uwzględnieniem ochrony ich naturalnych siedlisk;
- poznawanie stanu i śledzenie zmian awifauny Polski;
- szerzenie w społeczeństwie wiedzy o ptakach, zagrożeniach ich bytowania oraz możliwościach ochrony.

Więcej informacji na www.ptop.org.pl

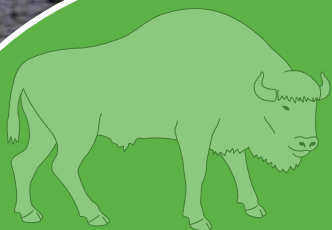

GMINA NAREWKA

Gmina Narewka położona jest w województwie podlaskim w powiecie hajnowskim. Według danych z 2004 roku teren ten zamieszkiwało 4097 osób. Dużą część mieszkańców stanowią polscy Białorusini i wyznawcy prawosławia. Z tego powodu w 2009 roku w gminie wprowadzono język białoruski jako język pomocniczy. Gmina obejmuje obszar 339,48 km², z czego użytki leśne stanowią 65% powierzchni, a rolne 25%. Siedzibą gminy jest miejscowość Narewka założona około 1639 r. przez rudnika Tomasza Wydrę i położona nad rzeką o tej samej nazwie. Do tej pory zachował się zabytkowy układ przestrzenny z XVIII w. z murowaną cerkwią św. Mikołaja Cudotwórcy.

Nie sposób wymieniść wszystkich walorów przyrodniczych gminy. Na szczególną uwagę zasługuje Puszcza Białowieska, która wraz z Puszcza Ładzka i pozostałymi lasami zajmuje prawie 60% powierzchni całej gminy. Niezmiernie ważnym uzupełnieniem terenów leśnych jest Zbiornik Siemianówka z rzekami Narew i Narewka. Tereny te charakteryzują się dziewiczą przyrodą, co stwarza dla ludności lokalnej i turystów doskonałe warunki do prowadzenia obserwacji bogatego świata fauny i flory oraz aktywnego wypoczynku – wędkarstwa, uprawiania sportów wodnych, zbierania grzybów i owoców runa leśnego.

Gmina Narewka to wielokulturowość i wielowyznaniowość, charakterystyczna zabudowa i wspaniałe krajobrazy. W tych stronach można jeszcze zobaczyć brogi z sianem na łąkach i charakterystyczne zagrody z żerdzi, da się usłyszeć unikatową mowę pogranicza i spróbować regionalnych potraw. Warto spędzić tu przynajmniej kilku dni i doświadczyć gościnności miejscowej ludności.

Urząd Gminy Narewka
ul. Białowieska 1, 17-220 Narewka
tel. (0-85) 682-98-80
fax: (0-85) 682-98-85
e-mail: gmina@narewka.pl
www.narewka.pl